

'Het Buitenhof gezien naar het Stadhoudelijk Kwartier in 1856'

door P.G. Vertin (1819-1893)

door Drs. Jim van der Meer Mohr

In november 1995 was op de Haagse kunstmanifestatie 'Art and Image' in de Grote Kerk een klein schilderijtje te zien van P.G. Vertin wat een aardig beeld geeft van het Haagse Buitenhof en de Binnenhofgebouwen in de tweede helft van de 19de eeuw. Het paneeltje dook in 1959 op tijdens een veiling in Den Haag en was daarna in 1986 te zien op de Pictura Fine Art Fair in Maastricht¹.

Petrus Gerardus Vertin werd op 21 maart 1819 geboren in Den Haag; in deze stad overleed hij op 14 september 1893. Van 1839-1840 bezocht hij de Haagse Academie voor Beeldende Kunsten, waar hij les had van de bekende topografische schilder B.J. van Hove².

Vertin heeft talloze stadsgezichten getekend en geschilderd. Hij werkte behalve in zijn woonplaats ook in steden als Delft, Utrecht en Alkmaar; hij heeft daarnaast ook talrijke imaginaire stadsgezichten gemaakt. Van zijn woonplaats zijn relatief weinig werken bekend. In het archief van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie worden slechts ongeveer tien afbeeldingen bewaard van schilderijen die Vertin in Den Haag heeft gemaakt (zie bijvoorbeeld de afbeelding van de 'Groenmarkt gezien naar het Westeinde te Den Haag'). Als onderwerp koos hij meerdere malen de Hofvijver met de Binnenhofgebouwen en het Oude Stadhuis aan de Groenmarkt.

Op het hier afgebeelde schilderij zien wij het Buitenhof vanuit het westen. Het geeft een fraai gezicht op de Bin-

nenhofgebouwen aan de kant van het Stadhoudelijk Kwartier met de Mauritstoren³ (afb. 1). Het Buitenhof had in de 19de eeuw nog een vrij besloten karakter. Het was uitsluitend bereikbaar via de Gevangenpoort, de Stadhouderspoort (vanuit het Binnenhof), het Halstraatje, het Stalsteegje (of Hofpoortje) en de Hofgel. Pas in de twintiger jaren van deze eeuw zou de aanleg van de Vijverdam, waardoor de verkeersader van het Spui-Hofweg-Kneuterdijk kon ontstaan, het karakter van het Buitenhof behoorlijk veranderen. Voor de aanleg van deze weg moesten ook de gebouwen aan weerszijden van de Gevangenpoort wijken.

Besloten karakter

Een nog beter beeld van dit besloten karakter geeft het, een eeuw oudere, 'Buitenhof gezien naar het Stadhoudelijk Kwartier' van de hand van Isaac Ouwater, dat zich in de collectie van het Haags Historisch Museum bevindt⁴ (afb. 2). Hier staan wij nog wat verder van het Stadhoudelijk Kwartier verwijderd, ongeveer ter hoogte van waar zich tegenwoordig

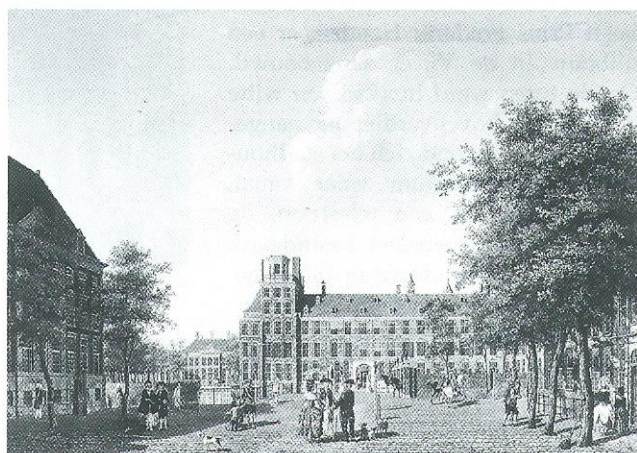
het modelhuis 'Maison De Bonneterie' bevindt, zodat het plein in volle breedte te zien is. Op het schilderij van Vertin is links nog net de hoek van de zogenaamde 'Vijverhof' te zien. Dit gebouw is op het schilderij van Ouwater beter te zien. Het werd in 1642 gebouwd voor Georgius Reynart Widerholt. Van 1744 tot 1805 was in dit pand de kunst- en antiquiteitenverzameling van Prins Willem V gehuisvest. Het schilderijendeel van deze collectie zou in 1771 verhuizen naar het witte huis naast de Gevangenpoort, de huidige 'Schilderijengalerij Prins Willem V', die onderdeel uitmaakt van het Mauritshuis. Nadien heeft de 'Vijverhof' diverse bestemmingen gehad tot het van 1876 tot 1972 onderdak bood aan het Kadaster. Van 1972-1975 is het pand uitgebreid gerestaureerd. Sindsdien maakt het onderdeel uit van de Tweede Kamer.

St. Sebastiaansdoelen

Kijken wij vanaf de Vijverhof over de Hofvijver, dan zien wij boven de boompartij op het eilandje in de vijver nog net een deel van de St. Sebastiaansdoelen, het huidige Haags Historisch Museum. De St. Sebastiaansdoelen werd in 1636-1637 gebouwd op de hoek van de Korte Vijverberg en het Tournooiveld voor de St. Sebastiaansschutterij. In 1795 werd de schutterij opgeheven en kreeg het

Afb. 1. P.G. Vertin, *Het Buitenhof gezien naar het Stadhoudelijk Kwartier in 1856*. Coll.: Galerie Gabriëls.

Afb. 2. I. Ouwater, *Het Buitenhof gezien naar het Stadhoudelijk Kwartier in 1782*. Coll.: Haags Historisch Museum

pand verschillende bestemmingen. Vanaf 1883 was het Haags Gemeentemuseum er gevestigd tot de ingebruikneming van het nieuwe gebouw aan de Stadhouderslaan in 1935. Hierna werd het gebouw in gebruik genomen door het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie. Deze zou het pand vervolgens verlaten in 1982 om te verhuizen naar zijn huidige onderkomen in het complex van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag. Na een uitvoerige restauratie werd de St. Sebastiaansdoelen in 1986 in gebruik genomen als Haags Historisch Museum.

Oudste kwartier

Vervolgen wij onze kijkroute, dan komen wij bij het zogenaamde Stadhouderskwartier. Dit is het oudste kwartier van de stadhouders en het bevond zich langs het water tussen de Mauritstoren en de Hofkapel.

Onder Prins Maurits werd het kwartier in 1621 uitgebreid aan de Buitenhofzijde en heeft het veel van zijn huidige gedaante gekregen. In 1635 is het kwartier nog verder verbouwd. In de loop der tijd zijn er tegen de gevel huisjes gebouwd. Deze bebouwing werd door Prins Willem IV verwijderd, nadat hij het kwartier in 1752 had betrokken. Toen in 1795 een eind kwam aan het bewind van de stadhouders kreeg het Stadhouderskwartier een andere bestemming.

Zoals bekend maakt het tegenwoordig deel uit van de gebouwen van Eerste en Tweede Kamer.

Op het schilderij van Vertin zien wij het Stadhouderskwartier vanaf de Mauritstoren tot en met de Stadhouderspoort.

De Mauritstoren werd in 1585 gebouwd door Prins Maurits, aan wie het zijn naam dankt. In 1635-1636 heeft Prins Frederik Hendrik er een uitbouw in de Vijver aangebouwd. Op de toren werd in 1758 een witte achtkantige bovenverdieping aangebracht. Hier bevond zich het stadhoudersobservatorium waar vanaf, met behulp van een telescoop, de sterren konden worden bestudeerd. Dit observatorium werd in 1876 afgebroken, nadat het in onbruik en verval was geraakt⁵. Hierdoor is ons schilderij, dat immers '56' is gedateerd, in topografisch opzicht waarheidsgetrouw te noemen. Een andere, '68' gedateerde, versie van eenzelfde gezicht op het Stadhouderskwartier door P.G. Vertin was in 1992 op

een veiling in Den Haag te zien en bevindt zich momenteel in particulier bezit⁶ (afb. 3).

Huis van Albemarle

Het schilderij van Ouwater laat meer van het Stadhouderskwartier zien. Boven de gebouwen zien wij de torentjes van de Ridderzaal en rechtsvoor zijn de bereden wachten zichtbaar voor de muur van het zogenaamde 'Huis van Albemarle'. Dit huis werd in 1747 door Prins Willem IV voor zijn vrouw Anna van Hannover gekocht. Het huis was met een galerij verbonden aan het Stadhouderskwartier. In 1915 zijn zowel het huis als de ervoor liggende tuin afgebroken ten behoeve van de doorbraak van de Hofweg; tegenwoordig kan men op die plaats zijn auto parkeren.

Op de voorgrond rechts op het schilderij van Ouwater, tenslotte, zien wij twee huizen: een koffiehuis en het Groot Logement van de Stad Leiden. In 1867 kregen deze panden, nadat zij meerdere malen verbouwd waren, het uniforme aanzicht zoals wij dat ook nu nog kennen. Op de begane grond is tegenwoordig het hamburgerrestaurant McDonald's gevestigd. Beide schilderijen zijn uitvoerig gestoffeerd en geven zo een aardig beeld van het leven in Den Haag in vroeger tijden. Als men dit straat-

beeld vergelijkt met het drukke auto- en tramverkeer dat momenteel het Buitenhof en de Hofweg beheerst, dan zou men willen eens een reis terug in de tijd te kunnen maken.

Noten:

¹ Paneel, 15 x 19 cm. Gesigneerd en gedateerd i.o. 'PG Vertin 56'. Verblijfplaats in 1997: Galerie Gabriëls, Den Haag. Herkomst: Veiling Den Haag (Van Marle & Bignell), 26 mei 1959, nr. 236 met afbeelding; Coll. E.J. Luinstra, Den Haag augustus 1972; Pictura Fine Art Fair te Maastricht, 1986.

² P.A. Scheen, *Lexikon Nederlandse Beeldende Kunstenaars 1750-1880*; Den Haag 1981, p. 547.

³ De topografische informatie is ontleend aan: Charles Dumas, met medewerking van Jim van der Meer Mohr, *Haagse Stadsgezichten. Topografische Schilderijen van het Haags Historisch Museum 1550-1800*; Zwolle/Den Haag 1991, p. 569-577.

⁴ Isaac Ouwater de Jonge (1748-1793), Het Buitenhof gezien naar het Stadhouderskwartier; doek 52,5 x 61,9 cm. gesigneerd en gedateerd i.o. 'I Ouwater Fecit 1782'. Coll. Haags Historisch Museum, Den Haag.

⁵ A. Ising, *Het Binnenhof te 's-Gravenhage*, Den Haag 1879, p. 18.

⁶ Veiling Den Haag (Glerum Auctioneers), 12 oktober 1992, nr. 186. Paneel 24 x 33 cm. Gesigneerd en gedateerd r.o. 'PG Vertin 68'. Huidige verblijfplaats: particuliere collectie Nederland.

Afb. 3. De Haagse Groenmarkt gezien naar het Westeinde. Gesigneerd en gedateerd r.o. 'PG Vertin f 68'. Foto ontvangen van Kunsthandel A.H. Bies, Eindhoven. Dit stukje Den Haag is tegenwoordig niet terug te herkennen. Vertin heeft het in topografisch opzicht echter ook niet zo nauw genomen. Achter de bomen in het midden zien wij nog net de St. Nicolaaskapel, die van 1615 tot 1860 als Vleeshal dienst deed. Deze kapel is in 1860 afgebroken, acht jaar voor de totstandkoming van dit schilderij. Bovendien was over deze kapel heen kijkend de toren van de Grote of St. Jacobskerk goed zichtbaar. Deze ontbreekt hier totaal.